

ОБРАЗОВНА И КУЛТУРНА ПОЛИТИКА: ДРАМСКЕ УМЕТНОСТИ У ШКОЛАМА¹

Весна Ђукић²

Универзитет уметности у Београду
Факултет драмских уметности, Београд

37.014.5
37.036:792
ID: 174302732

Абстракт:

Циљ рада је да истражи однос између образовне и културне политике у Србији који се односи на различите врсте уметности на различитим нивоима образовања. Друго питање које се истражује у овој студији јесте улога драмских уметности у образовном систему и постојећи и могући облици заједничке ове уметничке дисциплине у наставним програмима школа у Србији.

Кључне речи:

образовна политика, културна политика, Србија, учење, школа, образовање, уметност, драмска уметност.

Ако је организовано школско учење главно средство које је створила култура за утицај на ментални развој деце (Виготски, 1977), те је веома важно коју врсту знања деци нуди школа (Пешикан, 2001), логично би било претпоставити да је култура школу створила и за утицај на културни живот деце, због чега би образовна политика истовремено била и део културне политике. У том смислу и резултати упоредног истраживања културних потреба, навика и укуса грађана Србије и Македоније спроведеног 2005. године³ указују на снажан утицај формалног образовања на културну партиципацију, с једне стране, али и на веома низак степен културне парти-

1 Рад је написан у оквиру научноистраживачког пројекта „Образовање, уметност и медији у функцији европских интеграција: Србија 2000–2010“ (МНТР -149004), Институт за позориште, филм, радио и телевизију, Факултет драмских уметности, Београд.

2 djukic.vesna@gmail.com

3 Анкетирање на терену је обухватило 1.364 испитаника у Србији и 896 у Македонији.

ципације, с друге. Показало се да, иако су интересовања најмлађе старосне групе (од 18 до 30 година) вишег образовног нивоа најбогија, само око 10 % ученика и студената у Србији одлази у позориште и посећује галерије и музеје (Цветичанин, 2007: 106). То недвосмислено говори да, и поред формалног образовања које пружа школски систем које има снажан утицај на културну партиципацију, релативно мали број младих вишег образовног нивоа развије културне навике. У овом истраживању се при том под културним навикама подразумева актуелни аспект партиципације, тј. шта фактички раде, а не потенцијални аспект који се везује за културне потребе и то шта потенцијално воле да раде у слободно време. Због такве функционалне повезаности до које долази стога што је образовни систем подједнако у функцији образовне као и културне политике, потребно је истражити и проучити њихов међусобни однос, како у погледу постојећих приступа уметности на различитим нивоима образовања, и ефеката тог приступа, тако и у погледу могућности даљег развоја овог односа успостављањем стратешког партнерства различитих актера који делују у области образовања, науке и културе. Друго питање које се истражује у овој студији јесте улога драмских уметности у образовном систему и постојећи и могући облици заступљености ове уметничке дисциплине у наставним програмима школа у Србији. Ово питање је важно због неравномерне заступљености уметничких дисциплина у систему формалног основног и средњег образовања због које су ликовна и музичка култура заступљене у наставном програму као наставни предмети, док су драмске уметности заступљена само неформалним и информалним системом ваннаставних активности.

Светски контекст: савремене тенденције у области уметничког образовања

На Светској конференцији о уметничком образовању „Обликовање стваралачких могућности за 21. век“ (УНЕСКО, Лисабон 2006) донете су смернице за уметничко образовање које се као званични документ Унеска препоручују владама чланицама Уједињених нација.⁴

У овом документу попис уметничких подручја укључује: извођачке уметности (плес, драму, музику итд.), књижевност и песништво, занате, дизајн, дигиталне уметности, приповедање, баштину, визуелне уметности и филм, медије и фотографију.

4 Превод документа преузет са Интернет локације Центра за драмски одгој, Загреб.

У Смерницама се истичу четири основна циља уметничког образовања. Први циљ је залагање за општељудско право на образовање и право на културу на основу Опште декларације о људским правима и Конвенције о правима детета УН. Други циљ је развој индивидуалних способности, пошто привредни развој друштва тражи креативне, иновативне, флексибилне и прилагодљиве појединце који могу да се прилагоде све бржим променама у свету рада. Трећи циљ уметничког образовања је побољшање квалитета образовања са свешћу да уметничко образовање на више начина доприноси квалитету образовања: омогућује активно учење, истиче општељудске вредности, подстиче обликовање локално прилагођених наставних планова и програма који су ученицима много занимљивији, развија поштовање и сарадњу с локалном заједницом и културом и, коначно, развија стручно оспособљене и мотивисане учитеље. Четврти циљ је подстицање културне разноликости на основу Декларације о културној разноликости и Конвенције о заштити различитих културних израза (Унеско).

У том смислу, педагошки правци уметничког образовања могу бити засновани на три димензије: проучавање уметничких дела, непосредан сусрет с уметничким делима (концерти, изложбе, књиге, филмови) и учествовање у уметничком стварању.

Димензије уметничког образовања, према томе, укључују стицање знања на три различита начина: у интеракцији с уметничким објектом или извођењем, са уметником и са учитељем, сопственом уметничком праксом и истраживањем и проучавањем.

Анализа ситуације: европске, регионалне и националне иницијативе

Након доношења смерница Унеска, на европском и регионалном нивоу покренут је велики број иницијатива у области уметничког образовања. Неке од њих односе се на драмске уметности које у формалном систему образовања често нису заступљене као наставни предмет, за разлику од ликовних и музичких уметности које су у правилу обухваћене наставним планом и програмом. Тако се у Србији и земљама у региону, драмска педагогија у највећој мери примењује као практичан метод рада с децом у предшколским установама у зависности од стручне оспособљености и мотивације васпитача. У основним и средњим школама постоје предмети ликовна култура и музичка култура, док су драмске уметности претежно заступљене као ваннаставне активности, у оквиру драмских секција, посетом позоришним представама и другим ваннаставним програмима у школи и ван школе.

Да би се подигла свест о значају уметности, посебно драмских уметности у образовању, организују се научне и стручне конференције, покрећу пројекти, издају публикације, стварају нови студијски програми и репрограмирају постојећи.

Међу бројним иницијативама могу се издвојити конференције организоване с циљем да се анализира постојећа ситуација и размене знања и искуства у области уметничке, а посебно драмске педагогије (17. конгрес Образовна драма, Аустрија, 2009, Уметничка педагогија у образовном систему Шведске и Србије, Београд 2009, Драмски одгој, Мостар, БиХ 2010). Значајни су такође и пројекти који подржавају развој креативности и образовања у области уметности и културе (Финска: партнерство више школа, удружења уметника и савеза глумаца, мрежа сарадње за образовање о културној баштини). Њима се придружује и издавачка активност и штампање књига и часописа (Хрватска: *Ирам се, а учим* – драмски поступци у разредној настави, *Не расјрављај – иирај*, приручник форум казалишта, *Драмски одгој*, гласило Хрватског Центра за драмски одгој и др.), што подстиче развој уметничке и драмске педагогије (Учитељски факултет у Београду организује стручну посету Шведској, успоставља се сарадња Хрватског центра за драмски одгој и Центра за драмски одгој Босне и Херцеговине, организују семинари и друге активности) итд.

Овим иницијативама које се развијају унутар и изван формалног система образовања, Србија се придружила када је на Београдском интернационалном театарском фестивалу (БИТЕФ) покренут посебан драмско-педагошки програм „Битеф-полифонија“, у оквиру којег је одржан и округли сто *Нове улоге позоришта за нове генерације* (Београд, 2009). Поред тога, у Београду постоји велики број других пројеката јавног и цивилног сектора у оквиру Дечјег културног центра, Центра за позоришна истраживања, Културног центра Рекс и др.

С друге стране, у формалном образовном систему у Србији (предшколско, основно, средње и високошколско образовање) драмске уметности су неједнако заступљене. У основним школама драмско стваралаштво није наставни предмет већ, у различитим облицима, део ваннаставних активности. Поред драмских секција и организованих посета позоришним представама, у оквиру програма „Школа против насиља“ одржавају се форум театри који драмске технике користе у превенцији насиља и решавању социјалних конфликта.

Када су у питању студијски програми у оквиру формалног система високошколског образовања, на Балкану постоји само један факултет који

развија студијски програм драмске педагогије – Факултет хуманистичких наука „Џемал Биједић“ у Мостару. На одсеку драмских уметности тог факултета одржава се студиј драмске педагогије.⁵

За разлику од Босне и Херцеговине, у Србији, а ни у суседним земљама у региону, драмска педагогија није заступљена ни као предмет студијског програма, нити као самостални наставни предмет у склопу других студијских програма. Поред средњих уметничких школа (балетска, музичка и др.) и факултета (драмских, музичких и примењених уметности), драмско стваралаштво се проучава на појединим високим школама. То су првенствено педагошке школе за образовање васпитача и учитеља, али и факултети који нуде специјалистичке студије у области драмске уметности.

Тако на пример, основне академске студије педагогије Филозофског факултета Универзитета у Нишу укључују изборни предмет Развој говора и стваралаштва деце предшколског узраста, а студијски план и програм високих школа струковних студија за образовање васпитача деце предшколског узраста (у Новом Саду, Крушевцу и др.) укључује Културу говора, Дечја игра и стваралаштво, Вокално инструментална настава, као основне предмете, и велики број изборних предмета који се односе на културу и уметност, као што су: Сценска уметност или драмска радионица, Луткарство, Мултимедијални системи, Медијска култура, Информационо-комуникационе технологије, Дидактичко-игровна средства и др. Методика наставе драмске уметности такође није заступљена као предмет, док су методике музичког, ликовног и физичког васпитања основни, тј. обавезни тип предмета.

С друге стране, на Факултету драмских уметности – јединој специјализованој високошколској установи посвећеној студијама драмских уметности – не постоји програм драмске педагогије који омогућава стицање знања за потребе наставе у основним и средњим школама која, поред знања о драмским уметностима, подразумевају и знања из области педагогије, дидактике, методике наставе итд.

Поред ових високошколских установа, на Факултету политичких наука у Београду су током школске 2004/05. године организоване специјалистичке студије „Употреба позоришних техника као психосоцијална подршка у раду са маргинализованим групама“, које су студентима и дипломираним стручњацима у области хуманистичких наука нудиле систематичну еду-

5 Више о овом курсу видети на интернет локацији Факултета политичких наука, Београд, наведеној у листи докумената иза литературе

кацију у примени позоришних техника у третману корисника у систему социјалне заштите. Овај курс је био намењен студентима завршних година и дипломираним стручним сарадницима у области социјалне заштите, социјалним радницима, педагозима, дефектолозима, социолозима и студентима академија уметности, с циљем да се развије флексибилни и креативни приступ стручних радника у раду с маргинализованим друштвеним групама у решавању њихових психосоцијалних проблема и конфликата у заједници.⁶

Тако видимо да су драмске уметности највише развијене као педагошко средство превенције конфликта и решавања психо-социјалних проблема посебних друштвених група, а не као студијски програм који образује учитеље и наставнике за потребе наставе којом су обухваћени сви ученици основних и средњих школа.

Учење о уметности и за уметност

Систем формалног, тј. експлицитног уметничког образовања у основним и средњим школама познаје три различита облика учења, и то: о уметности, помоћу уметности и за уметност. У систему учења о уметности, она се проучава у оквиру наставних предмета као што су језик (српски и матерњи), музичка култура, ликовна култура и други (домаћинство, информатика); у систему учења помоћу уметности – она се користи као метод учења и начин продубљивања разумевања различитих предмета обухваћених наставним програмом; у учењу за уметност који је развијен у основним и средњим уметничким школама и факултетима – ученици и студенти обучавају се за уметничко стваралаштво.

У овом делу рада биће анализиран садржај програма и стандарда у настави српског језика и књижевности, предмета који се проучава у свим основним и средњим школама општег типа. Циљ ове анализе је да илуструје различите могућности које овај предмет пружа и може да пружи учењу о уметности и учењу помоћу уметности. Имајући у виду број школа и ученика који током школовања уче овај предмет, његове могућности учења о уметности и учења преко уметности су знатно веће него могућности других предмета, због чега је и одабран за анализу. Истовремено, због мултикултурне структуре друштва, постоји и велики број предмета који проучавају матерње језике националних мањина и етничких група, у

6 Више о овом курсу видети на интернет локацији Факултета политичких наука, Београд, наведеној у листи докумената иза литературе

оквиру којих такође постоје велике могућности за примену учења о уметности и учења помоћу уметности.

Језик (српски и матерњи) у наставним плановима и програмима основног и средњег образовања у Србији је засебан предмет који по свом садржају може припадати групи уметничких предмета ако се књижевност разуме као подручје уметничког стваралаштва. На тај начин – схваћен као уметност – овај предмет интегрише различите уметничке дисциплине и због тога захтева интегративни и интердисциплинарни приступ. Основна претпоставка за овакав приступ јесте да се језик и књижевност разумеју пре свега као средство креативног изражавања и комуникације међу људима, а не само као наслеђена тековина из прошлости коју је потребно упознати, поштовати и чувати, али која нема практичну употребну вредност у савременом животу.

Међутим, у наставном плану и програму за српски језик и књижевност то уметничко подручје третира се управо као баштина; у предлогу програма за осми разред основне школе дефинисан је циљ наставе српског језика: „да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине“. Проблем оваквог тумачења књижевности као баштине је што су савремени књижевници и драмски писци чија су дела заступљена у наставном програму овог предмета (Добрица Ћосић, Милорад Павић, Матија Бећковић, Душан Ковачевић и др.) – савременици, те њихова дела нису створена у прошлости, дакле, не припадају књижевној баштини, већ савременом књижевном стваралаштву. Према дефиницијама⁷ две најзначајније међународне организације које делују у области заштите културне баштине: Унеска⁸ и ИКОМОС-а⁹, баштина је историјска категорија, те у области књиге и књи-

7 Дефиниције преузете из документа „Definitions of cultural heritage – referencies to documents in history“; документ преузет са интернет локације <http://cif.icomos.org/Heritage%20definitions.pdf>

8 Оригинални текст дефиниције Унеска (UNESCO) гласи: entire corpus of material signs - either artistic or symbolic – **handed on by the past** to each culture and, therefore, to the whole of humankind. As a constituent part of the affirmation and enrichment of cultural identities, as a **legacy** belonging to all humankind, the cultural heritage gives each particular place its recognizable features and is the storehouse of human experience. The preservation and the presentation of the cultural heritage are therefore a corner-stone of any cultural policy (UNESCO has defined ‘cultural heritage’ in its Draft Medium Term Plan 1990–1995, UNESCO, 25 C/4, 1989, стр. 57).

9 Оригинални текст дефиниције ИКОМОС-а, Канада, гласи: *combined creations and products of nature and of man, in their entirety, that make up the environment in which we live in space and time. Heritage is a reality, a possession of the community, and a rich inheritance that may be pas-*

живности представља књижевно наслеђе, тј. књижевна дела створена у прошлости, а овде се ради о савременом књижевном стваралаштву. Ни позоришна, филмска и друга дела не морају нужно припадати баштини, већ могу бити и савремена уметничка остварења. На тај начин ученици не могу правилно да разумеју појам „баштине“ што представља један од задатака српског језика дефинисан као: „развијање поштовања према културној баштини и потребе да се она негује и унапређује“. У том смислу, постоји одређена вероватноћа да се овде појам баштина разуме као наследно добро, тј. као вредност која се наслеђује и преноси с генерације на генерацију, али у том смислу наслеђена вредност и вредност која се наслеђује немају истоветно значење, те се чешће користи израз културни капитал. То указује на чињеницу да се појам баштина не употребљава у складу са својим основним значењем наслеђене вредности створене у прошлости.

С друге стране, језик и књижевност као наставни предмети, поред учења о уметности, могу да укључе и различите методе образовања уз помоћ уметности. Ове методе користе разна подручја уметности као медиј проучавања књижевног језика и као начин продубљивања разумевања тог предмета. Пример за то је употреба драмског израза за проучавање језика који настоји да контекстуализује теорију практичном применом различитих врста уметности.

На тај начин језик као наставни предмет може допринети проучавању других предмета, о чему говоре и приручници за разредну и предметну наставу у основним школама које последњих година издаје Центар за драмски одгој у Хрватској, у оквиру библиотеке драмског одгоја. Они систематично излажу примену драмских метода у настави хрватског језика у вишим разредима основне школе (*Замисли, доживи, изрази, Ићрам се, а учим – драмски йостйуйци у разредној настйави и други*)¹⁰. Међутим, овакви и слични приручници још нису приређени за штампу у Србији, иако је један од бројних оперативних циљева наставе српског језика за осми разред основне школе „подстицање ученика на самостално језичко, литерарно и сценско стваралаштво“.

sed on, which invites our recognition and our participation” (ICOMOS Quebec Association for the Interpretation of the National Heritage, Committee on Terminology, July 1980).

10 Више о библиотеци драмског одгоја видети на Интернет локацији Центра за драмски одгој, Хрватска, наведеној у листи докумената иза литературе.

Могућа стратешка решења

Теорија културних модела (Немањић, 1974) препознаје школу као значајан фактор формирања културних потреба, навика и интересовања помоћу којих човек развија своју личност тако да активно делује, производи, ствара нове материјалне и духовне вредности, ужива у постојећим, комуницира (Драгићевић-Шешић / Стојковић, 2003: 16). Пошто оне зависе од образовања, као и од других културних, социјалних и материјалних фактора, потребно је да постоји функционална повезаност образовне и културне политике. Ово повезивање подразумева међуресорну сарадњу актера практичних јавних образовних и културних политика и успостављање дугорочног стратешког партнерства, не само да би се млади у уметничким школама и факултетима школовали да постану уметници (за уметност), већ и да би се учењем о уметности и посредством уметности активно подстакли на развој креативности која је неопходна за укључивање у друштвени, економски и културни живот заједнице.

Да ово није само циљ културне, већ и образовне политике, показује сврха савременог програма образовања у Србији која, поред различитих облика писмености неопходних за живот, укључује и „уметничку и културну писменост“,¹¹ знања, вештине, ставове и вредности „које оспособљавају ученика да успешно задовољава сопствене потребе и интересе, развија сопствену личност и потенцијале, поштује друге особе и њихов идентитет, потребе и интересе, уз активно и одговорно учешће у економском, друштвеном и културном животу и доприноси демократском, економском и културном развоју друштва“.

Да би се тако дефинисана сврха образовања могла остварити, потребно је да се у образовање укључе културне колико и цивилизацијске вредности. Ако је култура генеричка, а цивилизација оно што се може генерализовати и ако се култура развија враћањем изворима и верношћу својим особеним принципима, а цивилизација скупљањем својих достигнућа (Морен, 1989), онда је традиционални систем образовања у највећој мери доносио цивилизацијске вредности које се могу генерализовати у смислу стицања знања које је универзално, а знатно мање културне вредности које би, као генеричке, стварале нове културне вредности и доприниле даљем развоју креативности колико и динамизовању и разноликости

11 Ова сврха дефинисана је у наставном програму за осми разред основног васпитања и образовања као „Квалитетно образовање и васпитање, које омогућава стицање језичке, математичке, научне, уметничке, културне, здравствене, еколошке и информатичке писмености, неопходне за живот у савременом и сложеном друштву“.

културног живота. Ово пре свега, великим бројем дихотомија на основу којих су биле вођене практичне културне и образовне политике, а међу њима, поред наведене дихотомије култура-цивилизација, биле су и вредности које су се међусобно искључивале иако је требало да буду комплементарне, као: традиционално-модерно, локално-глобално, село-град, посебно-опште и многе друге (Ђукић Дојчиновић: 1999). Сврха таквог традиционалног образовног система била је ширење универзалних просветитељских вредности доступношћу образовања, исто као што је сврха традиционалног културног система била ширење елитних вредности доступношћу културе свим грађанима на територији државе. Због тога се методом аналогije може уочити сличност између модела деловања у образовању и деловања у култури. Ако је у области културе био развијен модел деловања у теорији менаџмента познат као „културни дифузионизам“ чије су карактеристике биле репрезентативност и традиционалност, а концепт деловања – елитна култура, а кључни актери – јавне установе (Драгићевић-Шешић / Драгојевић, 2005: 20), могли бисмо закључити да је у области образовања такође био развијен модел дифузионизма, који је имао не само сличне карактеристике и концепт деловања него и сличне актере. Сличност се огледала у томе што су кључни актери овог модела биле јавне установе, у области културе: позоришта, музеји и друге, а у области образовања – школе.

Када, међутим, друштво жели креативне људе и развој индивидуалних способности, као што друштво жели данас, онда то подразумева другачији модел деловања. Такав модел деловања у култури са фокусом на креативном активном учешћу у културном животу, у теорији менаџмента у култури познат као „културни функционализам“. Његове карактеристике су инвентивност, динамичност, дисперзивност и партиципација, а концепт деловања плурализам паралелних културних модела и интерсекторска сарадња која може бити остварена само сарадњом кључних актера у сва три сектора друштва: јавном, приватном и невладино (Драгићевић-Шешић / Драгојевић, 2005: 20). Ако и на овај модел применимо аналогiju између образовања и културе, можемо закључити да савремени систем образовања, укључујући и уметничко образовање, подразумева нове начине деловања који се могу остварити применом интерсекторске сарадње. Таква сарадња подразумева стратегију партнерства, тј. међуресорне, међувладине, међусекторске и међуминистарске сарадње свих заинтересованих актера у области образовања, науке и културе.

Смернице о уметничком образовању донете на конференцији „Обликовање стваралачких могућности за 21. век“ (UNESCO, Лисабон 2006. годи-

не)¹² које треба да представљају основне принципе и начела образовне и културне политике земаља чланица Уједињених нација, управо предлажу стратегију повезивања, као једну од две основне стратегије које омогућавају остварење циљева и приступа уметничком образовању. Прва стратегија се односи на развој људских ресурса и стварање услова за додатно уметничко образовање за уметнике и учитеље – што је и основни недостатак образовног система у Србији, а друга на подстицање партнерство кроз стваралачку сарадњу државне управе на свим нивоима (градски, општински, покрајински и републички), уметничких и педагошких школа и установа, друштвених и невладиних организација и других заинтересованих актера – које такође није успостављено.

При том, Смернице разликују два главна приступа уметничком образовању који се допуњују. Први приступ подразумева засебан предмет, Уметност, који интегрише све уметничке дисциплине и захтева интегративни и интердисциплинарни приступ. Други приступ се односи на образовање кроз уметност, тј. на метод образовања и васпитања који преко уметности укључује културне и уметничке димензије градива у проучавање свих предмета. Овакав приступ стицању знања користи разна подручја уметности као медиј проучавања свих предмета и као начин продубљивања разумевања тих предмета. Пример за то је употреба драмског израза или музике за проучавање језика итд. Овакав приступ стицању знања преко уметности настоји да контекстуализује теорију кроз практичну примену различитих врста уметности.

Да би био ефективан, овај интердисциплинарни приступ захтева промене у методама проучавања, као и у образовању учитеља. То се, пре свега, односи на драмску педагогију у учитељским школама, тј. драмску уметност као педагошко средство, пошто су – за разлику од драмске уметности, музичка и ликовна уметност подједнако заступљене и у образовању учитеља, и у образовању деце.

У том смислу је потребно подстицати истраживања о развоју драмске педагогије у свету, нарочито у региону Балкана, где већ Хрватска и Босна и Херцеговина имају одређене резултате. Овде се мисли на развој неколико постојећих праваца драмске педагогије међу којима је, пре свега, гледање на драмски медиј као методу учења било којег предмета. Овај метод развијен у англосаксонској педагогији који заступају **Bryan Way (1967), Do-**

12 Интегрални преведени текст документа видети на наведеној Интернет локацији Центра за драмски одгој, Загреб.

rothy Heatcote и Bolton, Gavin (1984), није довољно познат нити примењен у Србији,¹³ за разлику од модела познатог као „позориште за друштвену промену“ Аугуста Боала који је врло популаран јер „форум театар“ користи као трибину на којој се могу расправити и решити друштвени проблеми, на чему је заснован и ваннаставни програм Школа без насиља.

Ова и друга проучавања могла би допринети даљем развоју драмске педагогије и методике драмског васпитања и образовања у Србији, схваћене као интердисциплинарне научне и уметничке области неопходне за остваривање наставе у основним и средњим школама.

Пошто је потребно да се у развој ове научне и уметничке области укључе различите научне и уметничке дисциплине, као што су педагогија, психологија, социологија, културологија, драматургија, режија, глума и друге, повезивање академске заједнице и стручне јавности (истраживачке, уметничке, образовне, научне) у јавном, приватном и невладином сектору у великој би мери допринело не само проучавању већ и стварању теоријских и практичних модела драмске педагогије који би могли бити примењени у образовном систему у Србији.

То, пре свега, подразумева повезивање постојећих заинтересованих актера који у већој или мањој мери делују у јавном, приватном и невладином сектору у Србији. Они су до сада били груписани у ресорима образовања, науке и културе који нису развили механизме и процедуре међуресорне сарадње. Ова стратегија би такође подстакла повезивање бројних високошколских образовних установа (учитељски и други факултети) које школују наставнике и стручне сараднике за рад у основним и средњим школама и стручних друштава (Савез учитеља Србије, друштва учитеља, Савез удружења драмских уметника и друга удружења) са научноистраживачким установама која спроводе истраживања у области педагогије, психологије, драмских уметности, књижевности и других научних области релевантних за политику уметничког образовања (Институт за психологију, Педагошки институт, Институт за књижевност, Институт за позориште, филм, радио и телевизију Факултета драмских уметности у Београду и друге). Поред ових потенцијалних актера који делују у области образовања и науке, партнерство за стратешко планирање уметничког образовања треба да укључи и бројне заинтересоване актере који делују у области културе и уметности. То су фестивалски одбори (БИТЕФ, Стери-

13 Више о драмском медију као методу учења видети на Интернет локацији <http://www.freeesays.cc/db/49/toi185.shtml>

јино позорје, ТИБА, Звездариште и др., посебно програм Битеф полифонија), јавне установе, међу којима посебно позоришта (позоришта за децу, луткарска позоришта и др.) и културни центри (Дечји културни центар у Београду, Културни центар у Крушевцу ...), драмске школе (ДАДОВ, школа глуме Бате Миладиновића ...), сталешка удружења (Савез драмских уметника Србије ...), невладине организације (Центар за позоришна истраживања АПс-арт, Група Мост ...), као и појединци – јавне личности које су дале највећи допринос развоју драмске уметности за децу и младе (Љубица Ристић Бељански и др.) и све стручњаке који су стекли специјалистичка знања у области драмске педагогије.¹⁴

И коначно, стратегија повезивања подразумева синхронизовано деловање различитих ресорних органа управе у Србији који делују на различитим нивоима (општина, град, покрајина, република), и то у оквиру различитих државних ресора (образовања, науке и културе, младих итд.). То укључује и међуминистарску (између различитих ресорних министарстава и међуминистарских владиних тела), и међувладину сарадњу (између министарстава и покрајинских, градских и општинских секретаријата и тела локалне самоуправе), како би стратегија савременог уметничког образовања могла бити донета за укупну територију државе и имплементирана у свим градовима и општинама у Србији.

Литература

- Виготски, Л. (1983) *Мишљење и јовор*, Нолит, Београд.
- Драгићевић-Шешић, М. / Драгојевић, С. (2005) *Менаџмент уметности у турбулентним околностима*, Клио, Београд.
- Ђукић-Дојчиновић, В. (1999) Дихотомије културне политике, *Зборник радова Факултета драмских уметности*, број 3, 264–276, Београд.
- Морин, Е. (1989) *Како мислити Европу*, Свјетлост, Сарајево.
- Немањић, М. (1974) *Културне потребе*, Вук Караџић, Београд.
- Ненадић, М. (1997) *Нови дух у образовању*, Просвета, Београд.
- Пешикан, А Ж. (2001) Формирање система друштвених појмова у основној школи и њихов ефекат на развој дечјег мишљења, *Психологија*, 34 (3–4), Београд.
- Пешикан, А Ж. (2003) *Настава и развој друштвених појмова код деце*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

14 Више о постојећим активностима наведених установа и организација у области уметничког, посебно драмског, образовања видети у документима на Интернет локацијама наведеним у листи докумената на крају текста.

- Цветичанин, П. (2007) *Културне потребе, навике и укус грађана Србије и Македоније*, Одбор за грађанску иницијативу, Ниш.

Документи

- Едукативни курс „Употреба позоришних техника као психосоцијална подршка у раду са маргинализованим групама“, Факултет политичких наука, http://www.fpn.bg.ac.yu/pages/p_id4/sk_edu_upt.html (24. 9. 2009).
- Дефиниције појма „културно наслеђе“, ИКОМОС, <http://cif.icomos.org/Heritage%20definitions.pdf>
- Програм округлог стола „Нове улоге позоришта за нове генерације“, Битеф полифонија, <http://www.bitef.rs/sr/festival/programi.php?pid=5> (23. 9. 2009).
- Програми групе Мост, http://www.most.org.yu/stranice/Programi/Skol-ski_programi.html (24. 9. 2009).
- Смјернице за уметнички одгој, Хрватски центар за драмски одгој, <http://www.hcdo.hr/?p=618>
- Студијски програм драмске педагогије, Факултет хуманистичких наука у Мостару, http://www.fhn.unmo.ba/dramska_pedagogija.php (22. 9. 2009).
- Међународна театарска конференција, Центар за драмски одгој Босне и Херцеговине, <http://www.creemagnet.com/sajt/12-medjunarodna-teatarska-konferencija-dramski-odgoj-u-skoli-skola-za-zivot> (22. 9. 2009).
- Програм „Театар за живот“, Центар за позоришна истраживања, <http://www.apsart.org/index.php?id=35> (23. 9. 2009).
- Програм „Школа без насиља“, <http://www.unicef.rs/skola-bez-nasilja.html> (20. 9. 2009).
- Школа глуме, Културни центар Крушевац, http://www.krusevac.org.rs/viewpage.php?page_id=179 (19. 9. 2009).
- Школа глуме и говора ДАДОВ, <http://www.dadov.rs/> (20. 9. 2009).

EDUCATION AND CULTURAL POLICY: DRAMATIC ARTS IN SCHOOLS

Summary

The aim of this paper is to investigate the relationship between education and cultural policy in Serbia, concerning different approaches to the arts on the different education levels. The second issue, investigated in this study, is the role of the dramatic arts in the education system, as well as current and possible forms of representation of this artistic form in the schools in Serbia.

The first part of the paper analyzes the global context of arts education by means of content analysis of guidelines for arts education, adopted on the World Conference on Arts Education „Building Creative Capacities for the 21st Century” (UNESCO, Lisbon 2006), which as an official document of UNESCO is recommended to the governments of the UN member countries.

Furthermore, the paper analyzes current situation by looking at the European, regional and national initiatives, which are launched on the European and regional level, following the adoption of the UNESCO guidelines. These guidelines are primarily concerned with dramatic arts, since arts and music are, as a rule, included in the education plan and program, whereby dramatic arts are not represented by a separate subject of study. This refers to the whole coursework, as well as to the particular programs of subjects such as language and literature, which are enabling learning about arts and learning through arts. As regards to this, this part of the paper analyzes the content of education plan and program of the primary and secondary cycle of education in Serbia.

The conclusion problematizes the issue of the relationship of the education and cultural policy, as well as possible strategic solutions that are enabling the realization of the contemporary system of arts education. The first strategy concerns the development of human resources and creation of conditions for additional arts education for artists and teachers, while the second strategy concerns stimulation of partnership through strategic cooperation between the state administration departments, arts and education schools and institutions, social and non-government organization, as well as other interested stakeholders.